

СЕКЦІЯ «ПЕРЕКЛАД»

УДК 81'243'271

Кузнєцова І. В.

канд. філол. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНЦІЯ ЯК СИСТЕМА МОВЛЕННЄВИХ НШОМОВНИХ УМІНЬ ТА НАВИЧОК

Єдиною сприятливою формою спільного існування та взаємодії культурного гіперпростору є діалог культур. Особлива роль у цьому належить іноземним мовам, за допомогою яких і відбувається безпосередній чи опосередкований діалог культур – рідної та іноземної. Іноземна мова в сучасних умовах інтенсивних міжнародних контактів стає важливим засобом узагальнення пізнання дійсності й міжкультурної комунікації. Для позначення процесу викладання іноземної мови, орієнтованого на читання літератури за фахом, вивчення професійної лексики і термінології, а останнім часом і на спілкування в сфері професійної діяльності передбачається формування комунікативної компетенції. Поняття комунікативної компетенції ввійшло у науковий обіг у 1972 р. завдяки американському лінгвісту Д. Гаймзу [4]. Його теорія спрямована на визначення того, що має знати мовець, щоб бути компетентним у спілкуванні. На наш погляд, важливим чинником у цій теорії є те, що наголошується на необхідності у навчанні мови більше зосереджуватися на комунікативних уміннях, ніж на знаннях граматичних структур.

Саме з 70-х років і розпочалися інтенсивні дослідження проблеми комунікативної компетенції як результат осмислення соціальної функції мови й комунікативного спрямування мовленнєвої діяльності людини. На початку 70-х років комунікативна компетенція тлумачилась як уміння застосовувати мову, мовні знання в різних соціально детермінованих ситуаціях. Так, М. Халідей розглядав комунікативну компетенцію як функціональну основу використання мови, тобто у відповідності до певних функцій. Досліджуючи проблему навчання дітей іноземної мови, він описав 7 основних функцій комунікативної компетенції: інструментальну, регулятивну, інтерактивну, персональну, евристичну, репрезентативну та функцію уяви [3, с. 136]. Ван Лієр запропонував вважати функціональну, або комунікативну, компетенцію мови за таку, що слугує основою для створення комунікативно спрямованих програм для навчання мови. Ці програми, на його думку, мають включати в себе такі поняття, які учневі потрібно знати та використовувати. В основі навчання мови повинно лежати знання не граматики та лексики, а значень. Він описав два типи значень: основні категорії (час, якість, частота, місце знаходження, послідовність) та категорії комунікативної функції (відповідь, скарга, пропозиція, відмова) [5].

Поступово розуміння комунікативної компетенції уточнюється та розширюється. Н. І. Гез під вербально-комунікативною компетенцією розуміє здатність враховувати у мовленнєвому спілкуванні контекстуальну доречність і вживаність мовних одиниць для реалізації когнітивної та комунікативної функцій [2]. Дослідники також тлумачать комунікативну компетенцію як здатність людини розуміти та відтворювати іноземну мову не тільки вірно, а й відповідно до соціолінгвістичної ситуації реального життя. Починаючи з 80-х років, з'являються окремі моделі її як системи. Розглянемо деякі з них. У 1981 р. Б. Блум, Г. Мадос та Дж. Гастінгс [1] запропонували структуру комунікативної компетенції, що складається з чотирьох компонентів (видів компетенції): дискурсивна компетенція (здатність поєднувати окремі речення у зв'язне усне або письмове повідомлення, дискурс, використовуючи для цього різноманітні синтаксичні та семантичні засоби когезії); соціолінгвістична компетенція (здатність розуміти і продукувати словосполучення та речення з такою формою та таким значенням, які відповідають певному соціолінгвістичному контексту ілюкитивного акту комунікації; (ілюкитивний акт – втілення у висловлюванні, породжуваному в ході мовлення, певної комунікативної мети; цілеспрямованість; функція впливу на співрозмовника)); стратегічна компетенція (здатність ефективно брати участь у спілкуванні, обираючи для цього вірну стратегію дискурсу, якщо комунікації загрожує розрив через шум, недостатню компетенцію та ін., а також адекватну стратегію для підвищення ефективності комунікації); лінгвістична компетенція (здатність розуміти та продукувати вивчені або аналогічні їм висловлювання, а також потенційна здатність розуміти нові, невивчені висловлювання) [1, с. 23]. Д. Норман [6] у 1986 р. запропонував таку модель комунікативної компетенції: лінгвістична компетенція (складається з організаційної, прагматичної, функціональної та соціолінгвістичної компетенції); стратегічна компетенція; психомоторні уміння, когнітивні процеси. Модель М. Халідея [3] виходить із взаємозв'язку трьох «світів» – тексту, його ідеї (концепції) та інтерпретаторів. Учений зробив припущення, що «світи» тексту та його ідеї, тобто норми та змісту речень тексту, мають інший ступінь визначеності, ніж «світ» інтерпретаторів, тобто учасників комунікації. М. М. Вітятнев пропонує розглядати лінгвістичну, психологічну та соціолінгвістичну компетенції як складові комунікативної компетенції [7]. Б. Блум подає таку модель комунікативної компетенції: фонологічна компетенція; лексико-граматична компетенція; соціолінгвістична компетенція; країнознавчі знання, навички й уміння, що забезпечуються дискурсивною, ілюкитивною та стратегічною компетенціями. До країнознавчої компетенції він відносить і лінгвокраїнознавчу компетенцію (знання та правила використання таких іншомовних слів і висловів, що називають предмети, явища, факти, ідеї, яких

або немає у своїй країні, або називаються вони інакше, тобто безеквівалентних слів та виразів) [1, с. 20].

Проаналізовані моделі комунікативної компетенції, на нашу думку, є спробою описати й пояснити складне явище «комунікативна компетенція» через виділення багатьох її елементів (мікросистем), серед яких суттєвими у більшості моделей є лінгвістична компетенція, соціолінгвістична компетенція, стратегічна компетенція.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Bloom, B. S., Madaus G. F., Hastings J. T. Evaluation to Improve Learning [Text] / B. S. Bloom, G. F. Madaus, J. T. Hastings. NY : Gallery Books, 1981. 121 p.
2. Gez, N. I. Formirovanie kommunikativnoy kompetentsii kak obekt zarubezhnykh metodicheskikh issledovaniy / N. I. Gez // Inostrannye yazyki shkole. – 1985. – № 2. – S. 17– 24.
3. Halliday, M. A. The users and use of language. Readings in the sociology of language [Text] / M. A. Halliday, A. McIntosh, P. Strevens. – The Hague : Mouton, 1970. – P. 136–169.
4. Hymes, D. H. On communicative competence [Text] / D. H. Hymes. – Philadelphia : University of Pennsylvania Press, 14621. Ikujiro Nonaka. The Knowledge-Creating Company, Harvard Business Review, November-December 2004.4. – P. 27–45.
5. Lier, V. Interaction in the Communicative Language Curriculum [Text] / V. Lier. – L. : Cambridge University Press, 1998. – 187 p.
6. Norman, D. Communicative Ideas: An Approach with Classroom Activities [Text] / D. Norman. – L. : Language Teaching Publications, 1986. – 125 p.
7. Vyatyutnev, M. N. Ponyatie yazykovoy kompetentsii v lingvistike i metodike prepodavaniya inostrannykh yazykov [Text] // Inostrannye yazyki shkole. – 1975. – № 6. – S. 55–64.